

Trkanje je na vasi včasih veljalo za nepotrebno, gosposko navado. Zato so vsi ob trkanju pričakovali »visoke obiske«.

Mulci so se s trkanjem obilno zabavali.

Tudi pri županu se je zgodilo, da je bila taka zabava: mali Franček je dvakrat »presenetil« očeta župana. Na tretje trkanje oče župan skočijo k vratom, jih sunkovito odprejo in se zaderejo:

»Ti bom že dal, smrkavec!«

Pred vrati je ves začuden stal Aljaž.

* * *

Klančnikov brat Tone je v Kotu pasel trop ovac in koza. Koze so družabna bitja in so vedno pritekale pogledat vsakega gornika, ki je šel skozi Kot na Triglav. Pričakovale so seveda, da bodo od planincev dobile kakšen slasten grizljaj.

Nekoč je Aljaž peljal na Triglav samo mestno gospodo. Ti so, ko so zagledali prihajajoč kozji trop, Aljaža povprašali, če so to gamsi. To jim je smrtno resno pri-trdil.

Še dolgo so ga imeli na sumu, da ima vse triglavske gamse udomačene.

PLANINSKI SPOMINI

PIŠE DUH. SVETNIK ŽUPNIK
JAKOB ALJAŽ

11. MOJ PRIHOD NA DOVJE

Kot župnik sem prišel na Dovje koncem avgusta 1889.

Že dve leti poprej (1887) sem bil prvokrat na Triglavu, teden po otvoritvi »Dežmanove koč« , ki je bila last Alpenvereina. Otvoritve se je udeležil tudi Dežman, ki pa zaradi starosti ni šel na vrh Triglava, ampak je ostal v koči. Slišal sem, da je bilo pri otvoritvi Dežmanove koč navzoč tudi več Dovžanov, med njimi tedanji župan Andrej Vilman. Dežman je imel znamenit nemški govor, v katerem je pohvalil tukajšnje ljudstvo: »Tu biva vrlo ljudstvo.« (»Hier wohnt ein braves Volk.«)

Takrat sem bil vpisan ne v Alpenverein, ampak v Dunajski »Turistenklub«, ki nam Slovencem ni bil sovražen; obljubil je, da nam bo po Kranjskem naredil dvojezične kažipote, cesar ponosni »Deutsch-österr. Alpenverein« ni hotel.

Turistenklub je deloval okoli Bleda, pri Triglavu pa Alpenverein. Ker ni bilo slovenskega plan. društva, so se tudi naši ljudje vpisovali v Alpenverein.

Ko sem prišel na Dovje, so postavljali nove, samo nemške kažipote. Gospodje odborniki Alpenvereina (Sektion Krain) so me počastili in corpore z obiskom in so me prosili, naj njih delovanje podpiram. Tudi so mene in župana Jakoba Janša

povabili, da naj prideva v Mojstrano, kjer se bomo skupaj fotografirali. Ta prijaznost se mi je zdela sumljiva, ker bi bili znali fotografijo izobesiti v Ljubljani v kazini; zato sem odsvetoval županu in se tudi sam nisem odzval vabilu.

Ko se je ustanovilo Slovensko Plan. Društvo, je tedanji predsednik profesor Orožen v svojem govoru poudarjal, da mi Slovenci ne bomo gojili v r a t o l o m n e turistik. To sem jim pozneje očital; kajti zanemarjali so Triglav, a Nemci so se ga skoraj popolnoma polastili. Le Radovljiška podružnica Slov. Planinskega Društva je postavila Vodnikovo koč na Velem Polju, ki so jo drugi odborniki nameravali imenovati Vilfanovo koč; ker jaz o tem nisem nič vedel, sem predlagal, naj se imenuje Vodnikova koč, s čimer sem se po nedolžnem zameril pri Vilfanu.

(Planinski vestnik 1922, št. 6, str. 81)

12. ALJAŽEV STOLP VRH TRIGLAVA (2864 M)

Stolp sem napravil na svoje stroške ter ga pozneje podaril Slov. Plan. Društvu. Vrh Triglava sem kupil od Dovške občine za 1 fl. Bil sem »najvišji« posestnik.

Zaradi stolpa sem imel veliko pravdo. Nemci so me tožili, da sem pokončal podzemeljsko triangulacijsko točko I. reda, kar pa ni bilo res, ker so vrh Triglava pred 40 leti civilni inženirji postavili le leseno piramido za merjenje, ki so jo pa vremenske neizdatke pokončale. Tožil je češkonemški deželni geometer K., ki je ukazal radovljiškemu geometru, naj zaslji kmete, turiste, lovce, vodnike — in to vse za mojim hrbtom. Preiskava je tekla že pol leta, preden sem jaz kaj izvedel. Dottične obravnave in poizvedovanja sem deloma zaupno v roke dobil. Jaz pa sem imel dobre priče, da so pred 40 leti merjevci postavili le leseno piramido, ne pa podzemeljsko triangulacijsko točko položili. Priče so bile: Požganc (Janez Klinar) in srenjski sluga Gregor Legat. Nemci so se že košatili, kajti deželni geometer je bil zažugal: »Triglavski stolp bomo odstranili in župnik Aljaž bo plačal 1000 fl kazni.« Jaz pa sem vedel, kar sem vedel, in sem se jim na tihem rogal. Ko smo sedeli v Radovljici v gostilni na vrtu in mi je župnik Berlic rekel: »Nemci zoper Tebe na Triglavu nekaj rujejo,« mi je ušla samozavestna gorenjska zafrkacija: »Vsi skupaj se bodo pokakcali.« Vsa družba je prasnila v smeh, med njimi tudi sodni svetnik.

Zanimivo je tudi, kako sem potegnil načelnika nemške »Sektion Krain«, ko je tekla preiskava zaradi Triglavskega stolpa in smo pri Šmercu skupaj pili. Rekel mi je: »Mi stolpa tukaj ne bomo trpeli. Tukaj mi delujemo in stolp se mora podreti!« Prosil sem ga navidezno prav ponižno, naj stolp vendar pusti, kajti: »Saj veste,

kaj je „pleh“. V 5 letih ga rja sne in vsega je konec!« Načelnik prikljima zadovoljno: »To je pa res!« Z veseljem sem potem Slovencem pripovedoval, kako sem mu mustače potegnil. Triglavskega stolpa pa še do današnjega dne ni rja snedla.

Vseh sitnosti so me končno rešili vojaki. Stotnik Schwarz je dokazal, da poprej podzemeljske triangulacijske točke na Triglavu ni bilo, ampak da so civilni geometri le leseno piramido postavili.

Vesel sem bil, ker sem dobil popolno zaodščenje, in Aljažev stolp je bil kmalu širom znan, po planincih, po pripovedovanju in po razglednicah, zlasti pa je med ljudstvom zaslovel po Janku Mlakarju, ki je v Družbi sv. Mohorja popisal, kako je Trebušnika peljal na Triglav in ga je komaj stlačil v stolp; ko pa se je Trebušnik v stolpu najedel, se bere in na sliki vidi, kako ga skozi premajhna vrata ven vlečejo, da na ves glas kriči. Ta dovtip je šel po vsem slovenskem svetu in je Trebušniku samemu všeč.

Nastal pa je Triglavski stolp takole: Leta 1895 smo ga šli postavljat jaz, mojster Belec z enim delavcem in moja dva delavca Požganc in Kobar. Takrat smo prenočili v stari, mali Dežmanovi koči, saj Slovenci še nismo imeli nobene kočice. Bila je gosta megla. Zato zjutraj jaz nisem šel na vrh Triglava, ampak sem ostal v Dežmanovi koči, odkoder sem poslušal, kako zbijajo skupaj posamezne kose Triglavskega stolpa. Pogovarjal sem se z oskrbnikom Dežmanove kočice: kozarjem Vilmanom, s katerim sem bil že prej znan, ker je bil doma iz Mojstrane. Ta mi je prijazno in zaupno rekel: »To je sreča za Vas, da nocoj ni bilo Nemcev tukaj; sicer bi za Vas ne bilo prostora.« Bilo je malo postelj ob steni, po dnevni so postelje na steno kviško pripenjali. Nemški turisti, člani »Alpen-Veraina« — seveda — imajo prednost pred Slovenci. V tistem trenutku sem sklenil, da naredim Triglavsko kočico, in sicer kočico samo za sebe in za par prijateljev. Če pa se bo Slov. Plan. Društvo na moj poziv zdramilo, bomo delali veliko kočico, kje, to bom prihodnji teden ogledal; če drugod ne najdem prostora in mi nihče ne pomaga, bom svojo kočico postavil vstric Dežmanove kočice 10 korakov od nje... — tako užaljen je bil moj narodni ponos.

Šlo bo! Svet je naš, Dovške občine — 1377 upravičencev, med katerimi sem tudi jaz — pa bi se na našem svetu Nemec tako šopiril, da bi Slovenec le s strahom šel na Triglav? Ne! — Nekaj let pozneje me je v Mojstrani neki Nemec, ki je s Triglava prišel, srdito napadel, rekoč: »Kako se predrzne Slov. Plan. Društvo na Triglavu, našem torišču kočico delati, ko smo mi Nemci pot gori naredili!«

Drugi teden grem zopet na Triglav, spremijal me je pevovodja Matej Hubad, ki je

bil slučajno pri meni, da pogledam Triglavski stolp in določim prostor za slov. Triglavsko kočico. Prenočili smo zopet v Dežmanovi koči, tam smo našli tržiškega tovarnarja, prijaznega g. Gassnerja, s katerim smo peli: »Ave, maris stella« (»Zdrava, morska zvezda«). On je imel lep bariton. Pili smo tudi šampanjca, eno buteljko smo prihranili za drugi dan, za otvoritev mojega stolpa vrh Triglava. Bilo je krasno vreme, navzoči so bili na vrhu: Matej Hubad, Gassner, jaz in moja dva delavca Požganc in Kobar. Požganc vrže dinamični patron, ki močno počí, zamašek šampanjske buteljke skoči kviško s pokom, mi zapojemo zopet: »Ave, maris stella«, potem »Triglav, moj dom«, in otvoritev je bila končana. — Širše občinstvo je šele pozneje izvedelo o otvoritvi Triglavskega stolpa.

(Planinski vestnik 1922, št. 6, str. 82—85)

15. HUDI IN POHLEVNI HRIBOLAZCI

Med najhujšimi je bil moj prijatelj dekan Novak.

Ko sem slišal pred 30 leti, da je neki dragonski kapetan prišel v enem dnevu na Triglav in nazaj, se mi je to ravno zdelo skoraj nemogoče. Pozneje pa sva jaz in Novak to sama opravila.

Nekega večera dobim karto: »Jutri zjutraj ob treh me čakaj na kolodvoru, da greva na Triglav.« — Dobro!

Lepo poletno jutro je bilo, v hladu korakava z Novakom skozi Kot. Novak je bil nagel, odločen, šibek (tehtal je 60 kg) in je hotel velik program v najkrajšem času izvršiti. Seveda v gorah človek pri veliki naglici nima pravega užitka, ker ni počitka. Pa Novak ni imel smisla za počitek.

Kako pa sva hodila...? Kajpada dobro; nisva veliko jedla, pila sva mešanico — pol vina pol čaja — potem še vode doličeva. V stolpu Novak zapiše psalm: Laudate Dominum omnes colles et montes. (Hvalite Gospoda vsi griči in hribi.) — Razgled je bil krasen. Ob eni sva bila nazaj grede že zopet na Malem Triglavu. Na Kredarici mu pokažem prostor, kjer bo kočica stala, tudi vogalne kamne postavljam za Triglavsko kočico. Novak pa razprostre svoj stari pled, katerega je vedno nosil s seboj, se vleže in brevir moli. Potem še v Dežmanovi koči nekoliko postanava, ob devetih zvečer pa sva že sedela v Mojstrani pri Šmercu, skoraj nič utrujena!

»Jaka, dobro se pripravil in jezik nabrusil; jutri v Beli Peči na Fertinovem godu naju bo prošt dr. Klofutar dobro oštel.« Drugi dan se je res že na postaji Rateče—Bela Peč prošt neprijazno držal tudi proti Novaku, dasiravno je bil Novakov gost v Radovljici. Med obedom začnejo puščice leteti: »Na Triglavu, — pa v enem dnevu, — tako življenje v nevarnost postavljati, — to je smrten greh, — kje sta maševala? —

Pred župniščem na Dovjem: župnik Jakob Aljaž, kaplan Franc Pečarič, Aljaževa nečakinja Marija Zagar (sedi na koncu)

Kje je zapisano v evangeliju, da naj hodimo na visoke gore?» itd. Jaz sem že pripravljen in jih proštu (sicer mojemu prijatelju) krepko nazaj zabrusim: »Kristus je peljal učence na visoko goro, turistika je nova veda, katero mora človek najprej študirati, preden o njej govori. Zaradi zdravja celo zdravniki (dr. Chodounsky) hodijo na gore. — Slavin (dr. Ušeničnik), ki je v Rimu (pri papežu) študiral, je zložil besede »O Triglav, moj dom«, katero sem jaz uglasbil. Ergo tudi papež z menoj drži!« — Nastala je vroča, huda debata; eni so držali z menoj, drugi s proštom. Ko je tako povedal vsak svoje, smo se pomirili.

Imel sem že tudi načrt Triglavске kočе pri sebi in sem ga gospodom kazal. »Dobro si ga premislili!« so me pohvalili.

(Planinski vestnik, 1922, št. 8, str. 113—4)

16. TRIGLAVSKA KOČA NA KREDARICI

Kje naj stoji nova Trigl. kočа, je bilo zaradi plazov težko določiti. Po otvoritvi Trigl. stolpa sem sedel na Malem Triglavu in sem si svet od zgoraj ogledoval. Zagledam se v vrh Kredarice — ravno sta šta čez vrh dva gamsa. Moj sklep, da bo tukaj kočа stala, je bil storjen, pa sem molčal, ker je zraven mene sedel neki nezanesljivi človek. Ko pridem domov, kupim ves Dovški svet vrh Kredarice za 5 fl, več oralov, tako da noben nasprotnik ne more tukaj delati konkurenčne kočе. Pišem v Ljubljano Slov. Plan. Društvu, naj se skliče odborova seja, popišem, kako ugoden je ta prostor za stavbo, križišče vseh potov itd., in da pridem osebno v Ljubljano k seji. »Kričite, kar morete,« pišem, »domovina je v nevarnosti.« Pa res, povsod v gorah stoji kolji z nemškimi napisi: »Alpen-Verein, Section Krain.« — Posrečilo se mi je! Ves odbor sem pridobil, celo predsednika prof. Orožna, ki je leto

prej rekel, da ne bodo gojili »vratolomne« turistike. Tajnik Hauptman je marljivo pisal, kar sem govoril, in sklep je bil storjen.

Strašili so me turisti, da bo vihar kočо odnesel, ker je veter tako močan, da kamen nese. Zato sem kočо na vsakem kraju trikrat na zemljo priklenil s tremi železnimi žicami, ki drže čez streho. Kljub temu je vihar na enem voglu proti Velemu Polju streho od stene vzdignil, pa je vendar železna žica še držala, da ni vihar strehe odnesel. Zunanja vrata kapelice pa, katera je nekdo odprta pustil, je vihar koj odtrgal in zanesel v sneženo konto.

Kočа na Kredarici je sicer na vetru, pa je to dobro, da je suha. Dežmanova kočа in Marije Terezije kočа v zatišju pa sta bili neizrečeno vlažni in plesnjivi. Tudi nista imeli nobenih ventilacij, kakor jih ima Trigl. kočа.

Zelo živahna je bila otvoritev Trigl. kočе. Že zvečer je prišlo iz vseh krajev odličnih turistov, pa tudi veliko domačinov, fantov in deklet, ki so veselo prepevali. Vodja narodnih pevcev je bil Finžgar, ki je znal sproti delati verze in napeve, zbor pa je za njim ponavljal. Bili smo vsi navdušeni. Tudi dokaj vodnikov in nosačev je bilo; skupaj nas je bilo veliko čez sto, nekaj ljudi pa je prenočilo v Dežmanovi kočі, posebno Čehi: Dr. Chodounsky, dr. Franta, Mareš, dr. Prahensky, zato da so ponoči imeli mirni počitek, katerega mi na Kredarici nismo imeli. Dogovorili smo se sicer in glasno vsem povedali, da od enajstih naprej naj bo tiho. Pa vsi niso postelj imeli in v obednici je bil najbolj glasen neki vseučiliščnik iz Gorij, ki je v Pragi študiral; bil je sicer priden, takrat pa se ga je navlekel in je neusmiljeno norce brif. V spalnici zdihuje prof. Štritof in gospa, da ni mogoče zaspati. Ob pol dvanajstih grem v obednico vljudno prosit za mir, ravno tako ob ponoči. Ko se pa ob eni imenovani dijak še bolj krohoče, me sveta jeza popade,

grem v obednico ter rečem: »Tukaj v kuhinji imam dvajset vodnikov in nosačev, ki bodo dotičnega razgrajča, če se bo le še zganil, precej celega iz kože ven nesli.« Moji vodniki so že prišli kar gledat, katerega bodo prijeli. Potem je bil mir. Zjutraj je prišel tudi prof. Frischauf skozi Vrata gori. Ta nam je bil vsa leta naklonjen. Večkrat me je obiskal in sva šla skupaj na hribe. V neki štajerski koči so Nemci pripisali njegovemu imenu »Der slovenische Jude«, pa so bili zato kaznovani pri sodnji.

Kmalu pa so se začele pravde; o Trigl. stolpu in Staničevem zavetišču sem že poročal. Smešno je bilo, da so hujskali občino, naj mi sveta ne proda — in to tedaj, ko sem kupne pogodbe že v žepu imel, nadalje da bomo gamse pregnali in ves lov pokvarili. Opasna je bila tožba in preiskava, češ da polovica Triglavске kočе in vsa kapljica stoji na tujem svetu (to je: na svetu verskega zaklada). Deželna direkcija je svojim geometrom ukazala, naj vse premerijo. Vzeli so kakih 8 kmetov (figurantov), ki so šli v Triglavsko pogorje lesene križe postavljat v svrhu merjenja (Veliki in Mali Triglav, Begunjski vrh, Cmir, Rjavina). Stroški bi bili ogromni, če bi jaz, ozir. Plan. Društvo izgubilo pravdo. Na nedeljo so vso to postavili, menda zato, ker moram ob nedeljah doma maševati. Pa najel sem namestnika, novomašnika, sedanjega Št. Jakobskega župnika Barleta, in sem sam osebno šel že v soboto na Kredarico. Še prej sem pisal v Ljubljano Planinskemu Društvu, ali je kateri advokat v Ljubljani toliko národen, da bi me na Kredarici brezplačno zastopal? Oglasil se je dr. Fr. Tominšek. Slava mu! — Pisal sem tudi: »Ali me kateri inženir hoče brezplačno na Kredarici zastopati in z instrumentom mejo kontrolirati?« Oglasil se je inženir Žužek. Slava mu! — Bilo je kritično! A hvala Bogu: Ko pridem v soboto popoldan po zgornji poti na vrh Kredarice, najdem ravno na vrhu komisijo in merjevce, ki mi čestitajo: »Gospod župnik, Vi ste dobili.« Gledali so z inštrumentom od vrha Kredarice na Mali Triglav, kjer je Požganc križ postavil. Ko so pa potem še v koči mapo gledali, so opazili (inž. Žužek), da je črta nekoliko kriva proti vzhodu (meni v prid), tako, da gre meja še 7 metrov proč od Kapelle. Živio! Bili smo židane volje. — Gozdarji verskega zaklada so bili že poprej proti Bohinju odšli. Bog jih nesil!

(Planinski vestnik, 1922, št. 8, str. 115—20)

20. TOMIŠKOVA POT

Čemu smo delali l. 1902 to pot? Saj je bila že prej tako imenovana nemška pot »čez Prag« v bližini. Na to odgovorim: že narodni ponos je to zahteval. Nemci so se s potjo »čez Prag« sicer po krivici

bahali, kajti naredil jo je Požganc za lovca Viktorja Galleta, ki je rekel, da je »stari Kranjec« in je bil tudi član SPD. Pozneje je Alpen-Verein pot le nekoliko popravil in jo sebi prilastil. Drugič je Tominškova pot krajša, pot čez Prag pa je spodaj izboknjena do izvira Bistrice in je opasna za dame in za nervozne turiste, ker pelje čez navpični Prag.

Ves svet je Dovški (137 upravičencev, med katerimi sem tudi jaz) in izpeljali smo novo pot po našem svetu, da ni bilo treba poslušati nemškutarskega očitjanja, češ da hodimo po njih poti.

S Turkom, ki je celo poletje v Vratih pri svoji živini in ki ima bajto četrte ure daleč od našega Doma, sva že od nekdaj prijatelja. Že leta 1883 sem prenočil v Vratih pri njem na mrvici. On je poštenjak, dober gospodar in mi je vedno šel na roko, dásiravno se je bal priti pri nemških lovcih in nemških turistih v zamero z njim, ki so bili nekdaj vsemogočni. Povedal mi je zaupno, kje je lezel za gamsi čez Cmir pod Begunjski vrh. Živio! Koj sem pismeno naznanil to idejo predsedniku dr. Tominšku, ki je za dobro reč koj poprijel. Prišel je na Dovje — dr. Frischauf ga je spremljal v Vrata, a v Cmir ni šel. Dr. Tominšek pa gre pogumno s Turkom v Cmir in preplezala sta stene, kjer gre sedaj Tominškova pot. Menda je bil zraven tudi Požganc.

Koj začnemo pot delati (Požganc) in veliko truda je stalo; kajti precej klinov je bilo treba zabiti, stopinje narediti in železne vrvi napeti. Pod Begunjskim vrhom smo napravili mal vodnjak za žejne turiste. Predsednik dr. Tominšek je prvi tukaj gori šel, ko še ni bilo nič poti. Po pravici smo dali tej poti njegovo ime. Še vprašali ga nič nismo!

Ko je bila pot narejena, sva šla prva: jaz in dekan Novak po novi poti gori. Krasna pot, umetno izdelana! Turisti iz Vrat najraje po tej poti gori hodijo, da vidijo divje stene in globoke prepade! S Kredarice sva poslala jaz in Novak razglednice v Ljubljano na uredništva in ne vem kam še: »Danes sva šla prva po novi Tominškovi poti iz Vrat na Triglav.«

(Planinski vestnik, 1922, št. 10, str. 146—8)

PV pred 90 leti

»Radi ruvanja planik je bil kaznovan, menda na Kranjskem prvi, Janez Rekar, po domače »Roma in Jaga« iz Mojstrane. Okrajno glavarstvo radovljiško ga je obsodilo na 6 ur zapora.«

To zanimivo vest s 182. strani Planinskega vestnika, ki je izšla pred natančno 90 leti, ponatiskujemo zato, da bi sedanje okrajno glavarstvo radovljiško opozorili na ustrezne predpise, ki jih ne izvajajo.